

Ocean Malandra: Potatissvälten i Irland orsakades av kapitalismen, inte en svamp

[Ur [Paste magazine](#), 13 mars 2017. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Sätt på U2 och The Cranberries och låt oss sänka lite irländskt öl, det är den tiden på året igen. Men även om Saint Patricks Day är skäl att fira allt som är irländsk-amerikanskt, så är det också ett utmärkt tillfälle att först och främst fundera varför mer än en miljon irländare tvingades lämna Irland medan ytterligare en miljon dog av svält på så kort tid. Svaret, som också förklarar varför miljontals barn för närvarande inte får tillräckligt med mat i USA, har mycket mer med marknadssystem att göra än med Moder natur.

De flesta av oss fick lära oss i skolan att den irländska potatissvälten, som ägde rum från 1845 till 1852, helt enkelt berodde på en tidigare okänd svamppest (*Phytophthora infestans*) som raderade ut potatisskörden på Den gröna ön precis när en alltför stor del av befolkningen var beroende av en enda sorts potatis för sitt dagliga uppehälle.

Även om pesten verkligen slog till och förstörde större delen av Irlands potatis, är sanningen att Irland exporterade mer än tillräckligt med mat för att livnära alla, samtidigt som svälten ägde rum. Irland sköttes som en koloni av det enorma brittiska imperiet och var en livsmedelsproducent, precis som Indien och sockeröarna i Västindien, men lokalbefolkningen fick inte äta den mat de producerade.

Med andra ord svälte en miljon irländare bara på grund av girighet.

”Irlands ekonomi hade alltid underordnats brittiska intressen”, säger professor Christine Kinealy på Quinnipiac-universitetet. ”Efter potatispesten krävde ett antal personer i Irland att regeringen skulle stänga de irländska hamnarna för att hålla kvar maten i landet. [Britterna] vägrade göra det med motiveringen att handelsmän skulle föra in livsmedel på grund av de fria marknadskrafterna.”

”Givetvis skedde inte det.”

Kinealy är författare till flera böcker om potatissvälten, inklusive en serieroman om ämnet för unga vuxna med titeln *The Bad Times* [De dåliga tiderna], och är också chef för Great Hunger Museum [Stora svältmuseumet] i Connecticut. Jag tog kontakt med henne för att få reda på exakt vad som hände under dessa dystra svältdagar och under massutvandringen, och hur de systemkrafter som låg bakom denna tragedi kan verka än idag.

”Potatis var bara en av de grödor som odlades i Irland och den stod för omkring 20% av jordbruksproduktionen”, säger Kinealy. ”Irland producerade stora mängder andra livsmedel – till största delen för export till Storbritannien.”

”Just innan svälten exporterade till exempel Irland tillräckliga mängder majs, vete, korn, havre, etc. till Storbritannien för att livnära uppskattningsvis två miljoner personer. Uppenbarligen producerade Irland ett jordbruksöverskott.”

Alla som undrar hur världens rikaste imperium, som Storbritannien var vid den tiden, kunde låta miljontals av sina undersåtar att svälta medan det i själva verket fanns ett livsmedelsöverskott behöver bara titta lite närmare på dagens USA. Nästan 16 miljoner hushåll lider av livsmedelsbrist i USA, det rikaste landet i historien, och ändå har vi ett livsmedelsöverskott som är så enormt att regeringen faktiskt ingriper och köper basvaror som ost för miljontals dollar för att hålla igång marknaden.

I själva verket lider mer än 800 miljoner människor över hela världen av svält, trots det faktum att vi för närvarande producerar tillräckligt med mat för att livnära två eller tre gånger jordens befolkning. Precis som Irland under svälten, svälter dessa miljoner på grund av dålig politik och ideologi, inte på grund av att det inte finns tillräckligt för alla.

”Oavsett det brittiska imperiets rikedomar vägrade det upprepade gånger att använda sina resurser för att antingen genomföra strukturella förändringar eller lindra matbrist när det uppstod”, säger Kinealy, och förklarar att den irländska Stora svälten inte var en isolerad händelse. ”Hungersnöd uppstod periodvis både i Irland och Indien på 1800-talet. I båda länderna lade härskarna i London skulden på de fattiga infödda för deras egen fattigdom – och skapade myten att de var lata, socialt underutvecklade och ociviliserade.”

Låter det bekant? Givetvis gör det det. Att beskylla fattiga människor för att vara alltför lata eller omotiverade för att lyckas är ett extremt populärt tidsfördriv i USA, trots det faktum att de flesta amerikaner som får matkuponger är heltidsanställda, precis som irländarna som svälte arbetade hårt för att skapa profit åt sina rika brittiska godsägare.

”De frågor som det irländska folket stod inför 1840 är inte unika för den tiden eller platsen”, säger Kinealy. ”Fattigdom, svält och hungersnöd existerar idag – sorgligt nog eftersom samma

samhällsstrukturer och inställning till fattigdom fortfarande existerar.”

Kinealy har rätt. Tretton miljoner barn i USA går hungriga varje dag, och ”de frias land” har nu den högsta andelen fattiga barn av världens utvecklade länder, och det trots sin enorma ekonomiska avkastning.

Eller kanske på grund av det.

Precis som 1800-talets Storbritannien, vars imperium sträckte sig över hela världen, styr USA nu världen genom ett ”fritt marknadssystem” av handelslagar som samlar rikedomarna i några fås händer medan nästan alla andra berövas dem. Ojämligheten inom länderna växer oroväckande fort när de rika monopoliserar industrin med hjälp av handelssubventioner och krig om resurserna.

”Vid tiden för svälten beskrivs den brittiska regeringen som att ha förbundit sig för ’laissez-faire’, det vill säga att inte ingripa på marknaden”, säger professor Kinealy. ”Men den brittiska regeringen var den mest interventionistiska regeringen i världen när det gällde dess kommersiella och andra intressen – ett tydligt exempel på detta är Opiumkriget med Kina (1839-1842).”

Det är ett spel som är lika gammalt som imperierna. Våra dagars tydliga exempel inbegriper krigen i Irak, Afghanistan och andra regioner som Syrien, som alla betalades med skattebetalarnas dollar, medan fattiga människor här hemma går utan mat. Krigen skapar också en flyktingkris av enorma proportioner som världen kämpar för att förstå.

Men tänk på att det finns sju gånger så många irlandsamerikaner i USA än irländare i Irland – vilket till stor del beror på utvandringen under Stora svälten – och mönstret blir tydligt. Kapitalismen är ett odjur.

”I allmänhet lämnar flyktingar sina hemländer av desperation”, säger Kinealy. ”De som flydde från Irland under svälten – mer än en miljon människor under loppet av sex år – gjorde just det. Genomförde en resa till det okända i förhoppning om att överleva.”

Så när vi håller i oss en Guinness i år och sätter på oss pysslinghattarna medan vi dansar Riverdance så låt oss också titta på de dagliga nyheterna om invandring från utlandet och social oro i områden som har drabbats av fattigdom här hemma. Sanningen är att de krafter som låg bakom den stora irländska svälten verkar än idag och vi kommer alla att behöva all den ”irländska kampanja” vi kan uppamma för att ändra på det.